

เงินเยนเป็นพิษ ใน การเมืองญี่ปุ่น

ยงยุทธ ศุภะกะดิน*

นายโซซุเกะ อุโนะ นายกรัฐมนตรีคนใหม่
(ซ้าย) กับ นายโนโบรุ ทาเกชิตะ (ขวา)
อดีตนายกรัฐมนตรี

หลังจากที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์มานานหลายเดือนในกรณีอื้อฉาวหุ้นริครูท ในที่สุดนายโนโบรุ ทาเกชิตะ ก็ได้ประกาศที่จะลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยมีข้อแม้ว่า ขอให้รัฐสภาผ่านร่างกฎหมายงบประมาณที่คาราคาซังมาตั้งแต่เดือนมีนาคม 2532 เสียก่อน การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลของญี่ปุ่นย่อมมีผลต่อประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกอย่างแน่นอน ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ควรจะต้องได้รับการติดตามศึกษาพิจารณาเหตุการณ์โดยใกล้ชิด บทความนี้จะสรุปความเป็นมา แนวโน้มของรัฐบาลในอนาคต และผลที่จะบังเกิดต่อประเทศไทย ดังต่อไปนี้.—

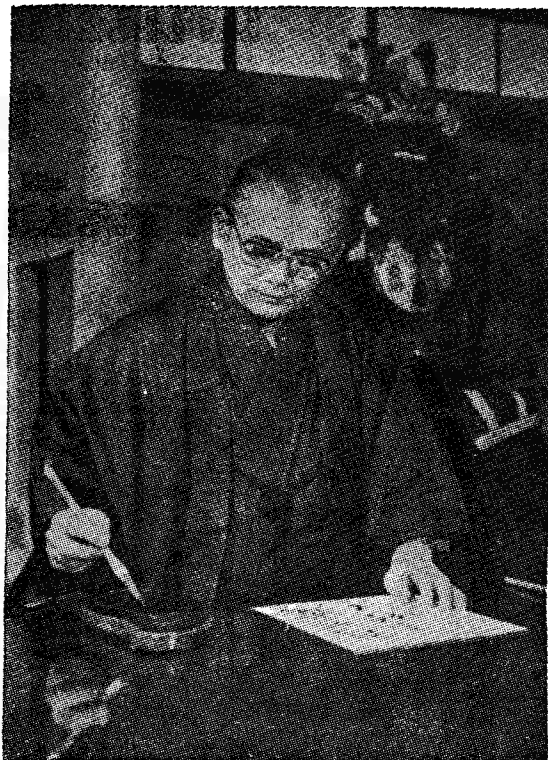
* พลเรือโท อดีตเจ้ากรมส่งกำลังบำรุงทหาร

ความเป็นมา

รัฐบาลญี่ปุ่นภายใต้การนำของ นายโนโบรุ ทาเกชิตะ ต้องเผชิญปัญหาการวิพากษ์วิจารณ์ในข้อหาเรื่องหุ้นรืครุท และการรับบริจาคทางการเมืองมากกว่า 10 เดือน รัฐมนตรีร่วมคณะ 3 คน ลาออกจากตำแหน่งต่อเนื่องกัน ในจำนวนนี้มี นายกิชิ มียาซาว่า รัฐมนตรีคลัง ผู้ได้รับผลประโยชน์จากหุ้นรืครุท นักธุรกิจ และเจ้าหน้าที่รัฐ 13 นาย ถูกจับในข้อหาให้ และกินสินบน รวมทั้งนายฮิโรมาซา เอโซอิ อดีตประธานบริษัทรืครุทด้วย

วันที่ 11 เมษายน นายทาเกชิตะ ต้องยอมรับว่า เลขานุการส่วนตัวของเขาได้รับเงินมากกว่า 1 ล้านเหรียญสหรัฐฯ จากบริษัทรืครุท แต่เขายังยืนยันว่าเงินที่ได้รับเป็นเงินบริจาคทางการเมือง

ต่อมาวันที่ 23 เมษายน ข่าวหนังสือพิมพ์ ทำให้ผู้อ่านตกตะลึงเมื่อทราบว่า นายทาเกชิตะ ได้รับเงินทางอ้อมจากเงินกู้ของบริษัทรืครุท จำนวน 380,000 เหรียญสหรัฐฯ ในปี 1987 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เขากำลังรณรงค์เพื่อตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และจากนั้นอีก 2 วันต่อมา นายกรัฐมนตรีวัย 65 ปี ซึ่งอยู่ในตำแหน่งได้ 17 เดือนก็จมนม เขาได้เรียกประชุมแถลงข่าว โดยด่วน และแจ้งในที่ประชุมว่า “ปัญหาร้ายแรงที่ทำให้ลายความศรัทธาของประชาชน กรณีอื้อฉาวหุ้นรืครุท สร้างความปั่นป่วนให้แก่วงการเมืองญี่ปุ่น ข้าพเจ้าขอรับผิดชอบต่อเรื่อง

โนโบรุ ทาเกชิตะ นายกรัฐมนตรี
ผู้จากไป

ที่เกิดขึ้น และขอแสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้งต่อประชาชน” เขากล่าวว่าจะลาออกทันที เมื่อร่างกฎหมายงบประมาณแผ่นดินผ่านรัฐสภาแล้ว ซึ่งคาดว่าจะต้นเดือนพฤษภาคม

วันรุ่งขึ้นปรากฏว่า นายฮิเอ อาโอกิ เลขานุการส่วนตัววัย 58 ปี ของนายกรัฐมนตรีทาเกชิตะ ก็ได้ฆ่าตัวตาย ชดใช้ความอภัยศัพพพันกินสินบนรืครุท ทำให้เจ้านายต้องลาออกโดยไม่มีดีโกนเชือดมือ เท่าถึง 17 แผล ก่อนที่เขาจะใช้เนคไทแขวนคอตัวเองตายในบ้านพัก

นายอิชะ อาโอกิ เป็นผู้คุมการจ่ายเงินให้แก่ นายทาเกชิตะ ในฐานะเลขานุการส่วนตัว มาตั้งแต่ปี 2501 และรับผิดชอบในเรื่องเงินบริจาคสมทบทุนดำเนินกิจการทางการเมืองให้แก่ นายทาเกชิตะด้วย อย่างไรก็ดี นายอาโอกิ ได้รับซื้อหุ้นบริษัทริคุทด้วย 20,000 หุ้น คาดว่าทำกำไรแก่ตนเองถึง 2 ล้านเยน หรือราว 400,000 บาท ทั้งเป็นผู้รับผิดชอบกู้เงินบริษัท ริคุทในปี 2530 เป็นเงิน 50 ล้านเยน หรือประมาณ 1 ล้านบาท เพื่อนำไปใช้จ่ายรณรงค์หาเสียงแข่งกับ นายยาสุฮิโร นากาโซเน่ ชาวแจ่งว่าเมื่อครั้ง นายทาเกชิตะ แกล้งต่อคณะกรรมธิการงบประมาณ รัฐสภาญี่ปุ่นครั้งแรก นายทาเกชิตะไม่ได้ทราบเรื่องเงินกู้ก้อนนี้จาก นายอาโอกิ จนกระทั่งหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนนำมาแจ้งขึ้น ขณะเดียวกันรอยเตอร์รายงานว่า การฆ่าตัวตายของนายอาโอกิ ครั้งนี้เกือบจะเป็นพิมพ์เดียวกับการฆ่าตัวตายของคนขับรถ และเลขานุการส่วนตัวของอดีตนายกรัฐมนตรี คาคุเออิ ทานากะ เมื่อครั้งถูกจับในคดีรับสินบนจากบริษัทลอคฮีท เมื่อปี 2519

ผู้สังเกตการณ์หลายคนให้ความเห็นว่า นายทาเกชิตะ ไม่ได้ลาออกเพราะสำนักผิดที่มีข่าวพัวพันกับการรับสินบนจากริคุท หากต้องลาออกเพื่อรักษาศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน และเพื่อรักษาหน้าของตัวเองไว้หลังจากคะแนนนิยมของประชาชนตกต่ำลงเหลือเพียง 3.9% เท่านั้น

ผู้สังเกตการณ์หลายคนชี้ว่า ถ้าคิดตามค่านิยม และธรรมเนียมการเมืองของญี่ปุ่นที่ปฏิบัติกันมาช้านานนั้น อาจกล่าวได้ว่า ทั้งนายทาเกชิตะ และบริษัทริคุทไม่ได้ทำผิดแต่ประการใด ความผิดของริคุทเท่าเทียมกับบริษัทอื่น ๆ ซึ่งชอบให้ของกำนัลในรูปต่าง ๆ แก่นักการเมืองเหมือนกัน อยู่ตรงที่ว่าริคุทให้ของกำนัลนักการเมืองมากเกินไปจนเกินไป แถมยังเป็นเงินก้อนใหญ่เกินไป เมื่อถูกขุดคุ้ยจึงตกเป็นข่าวใหญ่ขึ้นมา ขณะนี้ผู้นำของพรรครัฐบาลและผู้เกี่ยวข้อง มีความผิดตรงที่ว่าหลวมตัวรับเงินจากริคุทมากเกินไป ทั้งในรูปของการบริจาคหรือการซื้อบัตรร่วมงานเลี้ยงที่พรรครัฐบาลจัดขึ้นเพื่อหาทุนเข้าพรรค ในกรณีของริคุท ถือได้ว่าเป็นการเปิดศักราชการหาทุนแบบใหม่ โดยริคุทจะขายหุ้นในราคาถูกให้กับนักการเมือง หรือญาติพี่น้องหรือเลขาฯ คนสนิท ตลอดไปจนถึงข้าราชการบางคน เมื่อบริษัทนี้นำหุ้นเข้าตลาดหลักทรัพย์แล้ว นักการเมืองเหล่านั้นล้วนได้กำไรมหาศาลจากการขายหุ้นในราคาแพง

มองนายกรัฐมนตรีคนใหม่

หลังการประกาศที่จะลาออกจากตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีแล้ว นายทาเกชิตะ ก็ยังไม่ได้ระบุตัวผู้ที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีแทนเขา ดังนั้นจึงได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ และเก็งตัวบุคคลกันอย่างกว้างขวาง

ในชั้นแรกมีผู้เล็งไปยังนายชินตาโร อาเบ เลขาธิการพรรคเสรีประชาธิปไตยคนปัจจุบัน และนายกิอิชิ มียาซาว่า อดีตรัฐมนตรีคลัง แต่เพราะคนทั้งสองซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มย่อย ภายในพรรคเสรีประชาธิปไตยต่างมีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีริคุทด้วยเช่นกัน ดังนั้นนักสังเกตการณ์ จึงได้หันไปมองดูบุคคลที่น่าจะเป็นไปได้ดังนี้

— นายมาซาโยชิ อิโตะ อดีตประธานสภาบริหารของพรรค ซึ่งมีประสบการณ์ในตำแหน่งอาวุโสของพรรคมานานปี และมีภาพของความ เป็นนักการเมืองมือสะอาด นายมาซาโยชิ อิโตะ จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยโตเกียว เริ่มต้นชีวิตนักการเมืองตั้งแต่ปี 2491 หลังจากรับ ราชการในกระทรวงเกษตร จากนั้นได้รับการ เลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากเขต ฟูกุชิม่า ติดต่อกัน 8 สมัย เคยเป็นรัฐมนตรี ประจำสำนักนายกรัฐมนตรีสมัยที่ญี่ปุ่นมีนายกรัฐมนตรีชื่อมาซาโยชิ โอฮิระ และเป็น นายกรัฐมนตรีรักษาการในปี 2523 หลังจาก นายโอฮิระเกิดตายกะทันหัน นายมาซาโยชิ อิโตะ เคยเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศในสมัยของ นายเซนโกะ ชูซูกิ ด้วยระหว่างปี 2523—2525 อย่างไรก็ดี เฝื่อนที่นายอิโตะป่วยด้วย โรคเบาหวาน และเคยประกาศว่า ผู้ที่สมควร ขึ้นรับตำแหน่งต่อจากนายทาเกชิตะ ควรเป็น คนหนุ่มกว่า ขณะที่นายอิโตะเองมีอายุได้ 75 ปี

— นายมาซาฮารุ โกโตะ ประธานคณะกรรมการปฏิรูปการเมืองภายในพรรคเสรีประ

ชาธิปไตย ซึ่งเพิ่งได้รับจัดตั้งขึ้นหลังจากเกิด กรณี “ริคุท” และทั้งนี้ ก็เพื่อจะฟื้นฟูความ เชื่อถือในตัวพรรคจากประชาชน นายโกโตะ อายุ 74 ปี รับราชการในกระทรวงมหาดไทย อยู่นาน ซึ่งปัจจุบันถูกแปรเปลี่ยนเป็นสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติไปแล้ว เมื่อปี 2482 และในปี 2512 เขาก็ได้เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักงาน ตำรวจแห่งชาตินี้ นายโกโตะเป็นผู้แทน ราษฎรจากเขตโทกุชิมะ ได้รับเลือกตั้งครั้งแรก เมื่อปี 2519 และติดต่อกันมา 5 สมัย เคยเป็น รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีของนาย ยาสึฮิโร นากาโซเนะ ระหว่างปี 2525—2527 และเป็นที่รู้กันว่าเขาชอบแสดงความเห็นชนิด ขวานผ่าซาก ซึ่งเป็นนิสัยแปลกในสังคม การเมืองของญี่ปุ่น ขณะเดียวกันก็เป็นคนที่ ก่อนข้างอนุรักษ์นิยมด้วย

มาซาโยชิ อิโตะ

ผู้ไม่อยากเป็นนายกรัฐมนตรี

- นายทาเคโอะ ฟูกุตะ อดีตนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ซึ่งปัจจุบันอยู่ในวัย 84 ปี เป็นอดีตนักศึกษามหาวิทยาลัยโตเกียว และข้าราชการประจำเขตกันมา ทางตอนเหนือของญี่ปุ่น นายฟูกุตะ เป็นอดีตรัฐมนตรีคลังติดต่อกันเนิ่นนานถึง 18 ปี ก่อนที่จะได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรในปี 2495 และได้รับเลือกตั้งติดต่อกันนานถึง 14 สมัย แล้วได้เป็นรัฐมนตรีเกษตร รัฐมนตรีคลัง รัฐมนตรีต่างประเทศ จนกระทั่งเป็นนายกรัฐมนตรีในที่สุด ก่อนพ่ายแพ้แก่กลุ่มของนายชินตาโร อาเบะ ในปี 2529 เมื่อเร็ว ๆ นี้เนื่องจากนายฟูกุตะประกาศจะไม่ลงสมัครรับเลือกตั้งอีก แต่จากการที่พลพรรคของนายฟูกุตะ ร่วมกันเรียกร้องให้นายทาเกชิตะ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อข้อเสียของพรรค จากกรณีอื้อฉาววีรุธ ทำให้หลายคนเชื่อว่า นายฟูกุตะ จะกลับมาอีก

- นายมิซึตะ ซาคาตะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรญี่ปุ่นวัย 72 ปี ได้รับเลือกตั้งจากเขตคุมาโมโตนานติดต่อกันถึง 17 สมัย นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนเป็นผู้แทนที่มีอายุงานมากที่สุด ทั้งเคยเป็นรัฐมนตรีสาธารณสุขและสังคมสงเคราะห์ รัฐมนตรีศึกษาธิการ ยุติธรรม สำนักงานป้องกันตนเอง ก่อนที่จะเป็นประธานสภาผู้แทนในปี 2528

- นายชิน คาเนมารุ อดีตเลขาธิการพรรคประชาธิปไตย วัย 74 ปี รับผิดชอบในสภา

ผู้แทนราษฎรติดต่อกัน 11 สมัย ได้รับเลือกตั้งจากเขตยามานาชิ ซึ่งอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของกรุงโตเกียว แต่เขาเป็นนักธุรกิจมาก่อน ก่อนที่จะรับการเลือกตั้งครั้งแรกเมื่อปี 2501 แล้วได้เป็นรัฐมนตรีก่อสร้างหัวหน้าสำนักงานที่ดินแห่งชาติและสำนักงานป้องกันตนเอง รวมทั้งได้เป็นรองนายกรัฐมนตรีเมื่อปี 2529-2530

บรรดานักวิเคราะห์การเมืองญี่ปุ่นส่วนหนึ่งเชื่อว่าการที่ นายทาเกชิตะ ทอดระยะเวลากาลาออกให้ยืดออกไปเพราะว่าภายในพรรคเสรีประชาธิปไตย ซึ่งครองเสียงข้างมากในรัฐสภาผู้แทนราษฎรมานานติดต่อกันถึง 34 ปี ยังไม่มีผู้ใดมีอิทธิพลอำนาจ และบารมีพอที่จะก้าวขึ้นมาคุมตำแหน่งสำคัญนี้

สำหรับนายมาซาโยชิ อิโตะชิ ซึ่งเป็นผู้ที่เหมาะสมกว่าเพื่อนนั้นก็ปรากฏว่าเป็นโรคเบาหวานอันจะเป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานรัฐบาล และปฏิเสธที่จะรับตำแหน่ง แต่ปัจจุบันก็กำลังได้รับความกดดันให้เปลี่ยนใจ นายฮิซา-ยุกิ มียาเกะ นักวิเคราะห์การเมืองของญี่ปุ่นคนหนึ่งกล่าวว่า “ถ้าเขาปฏิเสธตำแหน่งจริง พรรคเสรีประชาธิปไตยคงต้องเดือดร้อนแน่ แต่ไม่มีนักการเมืองคนไหนที่ไม่อยากเป็นนายกรัฐมนตรี”

นักวิเคราะห์การเมืองบางกลุ่มเห็นว่า การลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งนี้ไม่

เหมือนเช่นการลาออกของนายกรัฐมนตรีคนก่อน ๆ รวมทั้งกรณีของอดีตนายกรัฐมนตรีคุณเอื้อ ทานากะ ซึ่งได้รับสนับสนุนจากบริษัทลอคฮีด โดยให้เหตุผลว่าการตัดสินใจครั้งนี้เกี่ยวพันไปทั้งระบบ หรือองค์กรของพรรคเสรีประชาธิปไตยและเห็นว่าการครองอำนาจบริหารติดต่อกันนานถึง 34 ปี เป็นตัวทำให้เกิดระบบคอร์รัปชันขึ้น และการที่พอพรรคของนายทาเกชิตะ จำต้องหาเงินทุนสนับสนุนจากบริษัทริคุทามากถึง 130 ล้านเยน ก็ทำให้เกิดความประหลาดใจว่าพรรคการเมืองใหญ่ที่สุดของประเทศญี่ปุ่นอันมั่งคั่ง ก็ยังต้องดิ้นรนแสวงหาแหล่งเงินเช่นนี้

อย่างไรก็ดี ข่าวรอยเตอร์เมื่อ 15 พฤษภาคม 32 แจ้งว่า นายมาซาโยชิ อิโตะ ปฏิเสธที่จะรับตำแหน่งหัวหน้าพรรคเสรีประชาธิปไตยต่อจากนายโนโบรุ ทาเกชิตะ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นคนปัจจุบัน ซึ่งศาสตราจารย์ เรอิชิราโตรี แห่งมหาวิทยาลัยโตเกียวให้ความเห็นว่า เป็นไปได้อย่างมากที่นายทาเกชิตะจะอยู่ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป จนถึงวันที่ 30 ตุลาคม ตามวาระ

การเคลื่อนไหวของพรรคฝ่ายค้าน

ในขณะที่พรรคเสรีประชาธิปไตยซึ่งเป็นพรรครัฐบาล กำลังค้นหาตัวนายกรัฐมนตรีใหม่ควบคู่ไปกับการสภาพความแตกแยกภายใน พรรคกำลังจะบานปลายออกไป อย่างที่ไม่มีใครรู้ว่าผลจะลงเอยในรูปใด ก็ได้มีผู้มองไปยัง

พรรคฝ่ายค้านกันบ้าง และโดยที่ไม่ได้มีใครคาดคิดมาก่อนเลย ก็มีผู้เห็นว่าประธานพรรคฝ่ายค้านซึ่งเป็นหญิงคนเดียว คือ นางสาวทาคาโกะ ไดอิ ประธานพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่น น่าจะเป็นผู้เหมาะสมกับตำแหน่งนี้

ขั้นตอนที่จะต้องปฏิบัติก็คือ จะต้องให้มีการเลือกตั้งใหม่ ซึ่งนักสังเกตการณ์ก็ยังสงสัยว่าจะเป็นไปได้หรือไม่ในอนาคตอันใกล้นี้ ปัจจุบันที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 512 ที่นั่ง เป็นของพรรคเสรีประชาธิปไตยซึ่งเป็นพรรครัฐบาลเสีย 296 ที่นั่ง และการเลือกตั้งครั้งต่อไปจะกระทำในปี 1990 ถ้าหากว่าหัวหน้ากลุ่มย่อยต่าง ๆ ภายในพรรครัฐบาลสามารถตกลงกันได้ ในการค้นหาตัวนายกรัฐมนตรีใหม่ ก็จะได้รับคะแนนเสียงไว้วางใจที่เพียงพอ หลังจากนั้นพรรครัฐบาลก็หวังว่าเรื่องอื้อฉาวจะค่อย ๆ สงบเงียบไปเอง แล้วการสร้างภาพพจน์ที่ดีของพรรคก็จะค่อย ๆ ตามมาจนไปสู่ระดับปกติได้ อย่างไรก็ดีในทางตรงข้าม กรมอัยการของรัฐได้แถลงออกมาว่า พร้อมทั้งจะตรวจสอบนักการเมือง และถ้าพบว่าบุคคลสำคัญของพรรคกินสินบนก็จำเป็นโดยเกียรตินัยที่พรรครัฐบาลจะต้องลาออกเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ ซึ่งพรรครัฐบาลก็ยังได้เปรียบที่จะเลือกช่วงเวลาการเลือกตั้งที่จะเป็นผลดีแก่ตนได้ การมีฐานสนับสนุนที่มั่นคง และอำนาจเงิน จะเป็นกำลังสำคัญในช่วงเวลาหาเสียง 20 วัน ทั้งพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่นซึ่งแม้จะเป็นพรรคใหญ่

หากาโกะ ไดอิ-มาร์กาเรตแทชเชอร์แห่งญี่ปุ่นในอนาคต ?

อันดับ 2 ในสภาผู้แทนราษฎรก็ตามแต่ก็มีเงิน
ทุนน้อยกว่าพรรคเล็กอื่น ๆ เสียอีก

พรรคสังคมนิยมประสบปัญหาที่จะส่งผู้เข้า
สมัครเลือกตั้งครบ 512 คน การเลือกตั้งที่ผ่าน
มาคราวที่แล้วเมื่อ 3 ปีก่อน พรรคนี้ส่งผู้เข้า
สมัครได้เพียง 138 คน “เป็นเรื่องยากมาก”
ไดอิ กล่าวกับนักข่าว “ตอนนั้นขึ้นอยู่กับการที่
พรรคของเราจะเสริมสร้างความแข็งแกร่ง และ
ความศรัทธายิ่งขึ้น” สิ่งที่กำลังกระทำอยู่
คือการผสมผสานกับพรรคฝ่ายค้านอีก 3 พรรค
แต่ปีต่อๆมาสำหรับพรรคคอมมิวนิสต์

ดังนั้นรัฐบาลเราจึงได้รับการฟอร์มตัวขึ้น
เมื่อเดือนมีนาคม โดยมีไดอิ เป็นนายกรัฐมนตรี
นายจุนยา ยาโนะ แห่งพรรคโครมโิต

เป็นรัฐมนตรีคลัง นายซุเอนากา เออิชิ แห่ง
พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย เป็นรัฐมนตรี
กลาโหม และนายเอดะ ซาซูกิ แห่งพรรค
สหภาพสังคมนิยมประชาธิปไตยเป็นรัฐมนตรี
มหาดไทย ได้มีการจัดตั้งสมัชชารัฐบาลผสมขึ้น
เพื่อประสานนโยบาย แต่เป็นการยากที่จะหวัง
ว่าจะตกลงกันได้โดยเร็ว จุดยืนที่สำคัญของ
กลุ่มต่างๆ เช่น สนธิสัญญาความมั่นคงญี่ปุ่น—
สหรัฐ ฯ ยิ่งห่างกันกว่าที่จะยอมชอมกันได้โดย
ง่าย

อย่างไรก็ดี ความเป็นไปได้ในการที่พรรค
ฝ่ายค้านที่จะรวมตัวกันจัดตั้งรัฐบาลผสมใน
อนาคตก็ยังมีอยู่ ซึ่งจะทำให้ญี่ปุ่นมีนายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกในประวัติศาสตร์การเมือง

ของญี่ปุ่น จึงเป็นการสมควรที่จะได้ทำความรู้จักคุ้นเคยท่านผู้นี้ไว้บ้างตามสมควร

โดอิ เป็นนักการเมืองฝ่ายค้านที่ชั่วของมาเป็นเวลา 20 ปี เธอได้รับคะแนนนิยมจากประชาชนอย่างท่วมท้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสตรีญี่ปุ่น ชิซาโกะ คามาตะ สมาชิกสภาจังหวัด ในคาโกชิม่า กล่าวว่า “โดอิ-ซัน เป็นผู้เปลี่ยนแปลงสถานภาพของสตรีญี่ปุ่น” คามาตะได้เข้ามาในกรุงโตเกียวเมื่อกลางเดือนเมษายน เพื่อการรณรงค์ให้โดอิ ซึ่งปรากฏว่ามีผู้แทนจากสมาคมสตรีต่าง ๆ มาร่วมประชุม 1,000 คน

ประเทศญี่ปุ่นซึ่งแต่เดิมสตรีเคยมีหน้าที่บริการน้ำชา แล้วก็ถอยหลบออกไปนั้น บัดนี้โดอิได้ปรากฏกายต่อหน้ากลุ่มชนอย่างอาจหาญ แม้ว่าครั้งหนึ่งเธอยอมรับว่า เธอพอใจกับการแต่งกายด้วยสีเรียบ ๆ แต่บัดนี้เครื่องแต่งกายสีแดงเพลิง และสีชมพูสด ของเธอได้ปรากฏอยู่ท่ามกลางชุดสากลสีเทา และสีดำ ในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร เธอเคยได้รับเลือกให้เป็นผู้แต่งกายดีที่สุดของสตรีญี่ปุ่นเมื่อปี 1986

หลังจากที่เธอได้รับเลือกเป็นประธานพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่นในปี 1984 ปรากฏว่ากลุ่มชนต่าง ๆ ให้การสนับสนุน รวมทั้งสมาคมสตรี เธอให้สัมภาษณ์ทางโทรทัศน์ภายหลังจากรับการเลือกอย่างฉะฉานชาญฉลาดตอบคำถามด้วยบุคลิกที่ดีเด่น หลังจากนั้นเธอได้สะกดผู้ชมด้วยการร้องเพลงที่เธอโปรด “ทางของฉัน”

อย่างไรเพราะเพราะพริ้ง ทากาโกะ โดอิ นักกฎหมายสตรีวัย 60 ปี เป็นผู้แหวกมานประเพณีที่น่าสนใจในที่ทำงานของเธอ สิ่งที่ดึงดูดไว้อย่างภูมิจึงคือ ที่เชียบุหรี และเหยือกเบียร์ ซึ่งเป็นรางวัลชนะการแข่งขันกีฬา ทอยแก่นแบบญี่ปุ่น “พาชินโกะ” กีฬาซึ่งโดยปกตินิยมเล่นเฉพาะเด็กนักเรียน และคนงานเท่านั้น โดอิเป็นนักเขียนในคอลัมน์แนะนำในวารสารสตรีที่มีชื่อ เป็นนักพูดวิทูในรายการตอบคำถามทางโทรศัพท์และร่วมในรายการทดสอบเชาวน์ในการตอบปัญหาทางโทรทัศน์ ครั้งหนึ่งเธอปรากฏกายอย่างที่ไม่ใครคาดไม่ถึงในสถานติดสโกล์โตเกียว “เพื่อสัมผัสกับเยาวชน”

โดอิ ยังเป็นโสดอยู่ เธอกล่าวว่า “ดิฉันมีเพื่อนผู้ชายหลายคน แต่ดิฉันไม่เคยก้าวผิดไปกับเขาเหล่านั้น” เธอตอบคำถามต่อผู้สอด้รู้สอด้เห็น พร้อมกับกล่าวต่ออย่างเขิน ๆ ว่า “บางคนว่าฉันทำอย่างนั้นนะผิด”

บางครั้งเธอตอบคำถามอย่างตรงไปตรงมาว่า “ดิฉันเป็นคนแบบที่จะเสียสละให้กับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพียงอย่างเดียว ถ้าหากดิฉันมีครอบครัว ดิฉันคงจะไม่เป็นอย่างนี้” หรือเมื่อเธอจะตอบว่า “ดิฉันแต่งงานกับรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น” สื่อมวลชนพยายามที่จะขุดคุ้ยแต่ไม่สำเร็จ อย่างดีก็มีวารสารฉบับหนึ่งกล่าวถึงความรักอันลึกซึ้งของเธอกับทหารคนหนึ่ง ซึ่งเสียชีวิตในการสงคราม ซึ่งเธอก็หัวเราะและปฏิเสธนินยาดังกล่าว

บุคลิกของเธอต่อหน้าสาธารณชน คือ เป็นคนแข็ง ซึ่งวิจารณ์กันว่าดื้อรั้น ฉลาดหลักแหลม บิดาของเธอเป็นนายแพทย์ ซึ่งมีความคิดเสรีนิยม และสนใจวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งมีอยู่น้อยคนในยุคทหารระหว่างปี 1930 ขณะเรียนในมหาวิทยาลัย สาวน้อยโดอิประทับใจในภาพยนตร์เกี่ยวกับประธานาธิบดีอับราฮัม ลินคอล์นของสหรัฐฯ ซึ่งเธอชมภาพยนตร์เรื่องนี้ถึง 3 ครั้ง และที่สุดเธอตัดสินใจมีอาชีพทางกฎหมาย วิทยานิพนธ์ที่สำคัญของเธอเกี่ยวกับอำนาจของสภาผู้แทนฯ และการค้นคว้างานของรัฐบาลภายใต้รัฐธรรมนูญ

โดอิ ประสบถึงความน่าสะพรึงกลัวของสงครามโลกครั้งที่สอง ขณะที่เธอเป็นนักเรียนอยู่ที่โกเบเธอฝันความหลังว่า หลังจากสัญญาณหมดภัยทางอากาศ มารดาของเธอวิ่งเข้าไปในบ้านซึ่งกำลังไฟไหม้เพื่อช่วยเด็ก ๆ หรือเก็บอาหารที่มีค่า ภายหลังเธอเขียนบรรยายไว้อย่างเศร้า ๆ ว่า “ฉันเรียนรู้ว่าในยามฉุกเฉินผู้ชายไม่ได้ช่วยป้องกันผู้หญิงเลย ซึ่งทำให้ผู้หญิงต้องจัดการกับชีวิตของตนเองเช่นเดียวกับชาย”

โดอิ เคยเป็นครูสอนในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยหลายแห่ง จนกระทั่งปี 1969 จึงตกลงใจสมัครเข้ารับเลือกตั้งในนามพรรคเสรีประชาธิปไตย มีเสียงเยาะเย้ยถากถางว่า เธอไม่มีทางจะได้รับเลือกตั้ง ซึ่งทำให้เธอมีความพยายามยิ่งขึ้น เดียวนี้เธอกล่าวว่า “ดิฉันเป็นคนง่าย ๆ

ปกติธรรมดา แต่เมื่อดิฉันถูกฉีกรัฐประหารดิฉันก็จะกระโจนเข้าไป และทำงานหนักเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์” ในปีนั้นเธอเป็นคนหนึ่งในจำนวนสตรีเพียง 8 คน ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ปัจจุบันสถิติคะแนนเสียงของเธอกำลังได้รับการพิจารณาหารูปแบบที่จะเป็นไปได้ของรัฐบาลโดอิ ผลงานที่สำคัญของโดอิมิหลายประการ ที่สำคัญเธอประสบความสำเร็จในโครงการสำหรับคนจน และชนกลุ่มน้อย และโครงการสิ่งแวดล้อม และแนละ “สิทธิของสตรี” มีความสำคัญเป็นอันดับแรกเสมอ

ประกาศของพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่น เมื่อปี 1986 ก็กำลังได้รับการพิจารณา แม้ว่าหลักนิยมดั้งเดิมเรียกร้องเพื่อ “การไม่มีกองทัพและความเป็นกลางของญี่ปุ่น” ได้ลดระดับลงเหลือ “ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดและเป็นกลาง” แต่ก็ยังมีข้อเสนอว่า “เราไม่จำเป็นต้องใช้จ่ายถึง 23 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ เพื่อการป้องกันประเทศ” ซึ่งยื่นกรานโดย นายฮิโรชิ นูกูชิ คณะกรรมการกำหนดนโยบายแห่งพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่นว่า “พรรคนะของพรรคเสรีประชาธิปไตยว่ารัสเซียเป็นภัยคุกคามนั้นดูเหมือนจะคัดลอกมาจากหน่วย ซี.ไอ.เอ. สหรัฐฯ และเพนตากอน”

พรรคสังคมนิยมญี่ปุ่นประสงค์จะให้มีการเจรจาให้ปรับปรุง “สนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกับญี่ปุ่น-อเมริกา” ให้เป็น “สัญญาสันติภาพ

ระหว่างญี่ปุ่น-อเมริกา” โดยตัดบทบัญญัติเกี่ยวกับการทหารออกไป นอกจากนั้นได้แสดงให้เห็นว่าอะไรคือนโยบาย “สหรัฐฯ-อันดับแรก” ของพรรคเสรีประชาธิปไตย ส่วนพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่นเองนั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเกาหลีเหนือ

พรรคสังคมนิยมกล่าวหาบริษัทญี่ปุ่นที่ดำเนินธุรกิจในเอเชียว่าไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของท้องถิ่น “บริษัทญี่ปุ่นลงทุนอย่างมหาศาลในเอเชีย” ได้อีกกล่าวว่า “ดิฉันอยากเห็นบริษัทเหล่านั้นปรับปรุงสภาพการทำงานของคนงาน และเพ่งเล็งถึงสิ่งแวดล้อมให้มากยิ่งขึ้น” เป้าหมายอีกประการหนึ่งของพรรคสังคมนิยมก็คือสถาปนาให้ “เอเชีย-แปซิฟิก เป็นเขตปลอดนิวเคลียร์”

ในด้านการเมืองภายในประเทศ พรรคสังคมนิยม อ่อนเสียงลงเกี่ยวกับการทำให้บริษัทเอกชนเป็นของรัฐ แต่ต้องการให้ภาคเอกชนรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น พรรคคัดค้านการที่รัฐบาลออกกฎหมายเก็บภาษีผู้บริโภค 3% เมื่อเร็ว ๆ นี้ และยืนยันที่จะต่อสู้ให้มีการค้าเสรีของสินค้าทางเกษตรในตลาดญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้าว

โตอิ เห็นว่าจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงมากนัก ถ้าและเมื่อเธอได้เป็นนายกรัฐมนตรี เธอกล่าวว่า “จะต้องมีการดำเนินการโดยต่อเนื่อง และเราจะต้องเริ่มด้วยสิ่งที่พรรค

เสรีประชาธิปไตยทั้งไว้เธอตระหนักดีว่า อุดมการณ์ของพรรคซึ่งปราศจากอำนาจจะไม่สามารถดำรงไว้ซึ่งแบบของการปกครองที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้นาน พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยได้แยกตัวออกจากพรรคสังคมนิยมเมื่อปี 1960 ติดตามด้วยสหภาพสังคมนิยมประชาธิปไตย 17 ปี ถัดมาเนื่องด้วยความขัดแย้งในนโยบาย

ปัจจุบันปัญหาสำคัญก็คือ สนธิสัญญาความมั่นคงญี่ปุ่น-สหรัฐฯ ซึ่งทางพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยต้องการให้คงไว้ อย่างไรก็ตามก็ดูเหมือนว่าตั้งแต่ปี 1947 เป็นต้นมา พรรคต่างๆ จะไม่ละโอกาสแรกที่จะเข้าไปเป็นรัฐบาล โดยได้แสดงท่าทีของการผ่อนปรนตามสมควร

นักวิเคราะห์การเมืองบางคนเชื่อว่า พรรครัฐบาลมีโอกาสสูญเสียดังกล่าวข้างมาก ของวุฒิสมาชิกจำนวน 252 คน ในวุฒิสภาเมื่อครั้งหนึ่งของวุฒิสมาชิกจะต้องเลือกตั้งใหม่ในเดือนกรกฎาคม 1989

การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นหลายสัปดาห์ที่ผ่านมาเร็ว ๆ นี้ แสดงถึงการพ่ายแพ้อย่างเห็นได้ชัด ผลการสำรวจล่าสุดก่อนที่ ทาเกชิตะประกาศถึงการลาออก คะแนนนิยมรัฐบาลของเขาตกลงอย่างน่าใจหาย เหลือเพียง 3.9%

หลังจากที่ทาเกชิตะประกาศการลาออก โตอิได้ประกาศถึงความเร่งด่วนอันดับแรกของฝ่ายค้าน “การลาออกอย่างเดียวไม่ใช่ตอนจบของเรื่อง” เธอกล่าวว่า “เรายังต้องการให้อุดม

นายกรัฐมนตรี นาซาโซเน ให้การต่อหน้าสภา และรัฐบาลจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่” เธอต้องการให้มีการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรทำในโอกาสเดียวกับวุฒิสภา พูดสั้น ๆ ก็คือเธอต้องการเป็นนายกรัฐมนตรี

ความหวังของโคอีได้เริ่มฉายแสงเรืองรองขึ้นเมื่อกลุ่มฝ่ายค้านตกลงกันให้เธอเป็นนายกรัฐมนตรี ของคณะรัฐมนตรีเงาเพื่อพร้อมรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น สื่อมวลชนต่าง ๆ ทั้งในและนอกประเทศให้ความสนใจต่อการเคลื่อนไหวครั้งนี้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้แทนเอเชียวิค ได้มีโอกาสเข้าสัมภาษณ์โคอีในหัวข้อสำคัญที่ควรทราบดังนี้

ถาม : ฝ่ายค้านจะมีโอกาสเป็นรัฐบาลหรือไม่

ตอบ : ไม่ใช่ว่าจะไม่มีทางเป็นไปได้เสียทีเดียว กรณีทุจริตวิครุททำความเสียหายให้แก่รัฐบาลอย่างใหญ่หลวง ตอนนั้นขึ้นอยู่กับว่าพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่นจะเสริมสร้างพลังและความศรัทธาให้มากขึ้น การเลือกตั้งวุฒิสมาชิกในอนาคตอันใกล้ จะเป็นเปิดประตูเพื่อให้เราวางรูปแบบรัฐบาล เป็นเรื่องยากที่พรรคสังคมนิยมจะดำเนินการโดยโดดเดี่ยว น่าจะเป็นรูปแบบของรัฐบาลผสมของฝ่ายค้าน ขณะนี้พรรคฝ่ายค้าน 4 พรรคกำลังวางแผนเกี่ยวกับฐานสนับสนุนร่วม เรากำลังเจรจากับผู้นำธุรกิจ สื่อมวลชน นักวิชาการ กลุ่มประชาชน กลุ่มสตรี

รวมทั้งประชาชนผู้อาวุโส และชาวนา และเราเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องชี้แจงทรรศนะของเราต่อประชาชนญี่ปุ่น

ถาม : เป้าหมายอันแรกของท่านคืออะไร

ตอบ : เราจะต้องมีคะแนนเสียงส่วนใหญ่ในสภาผู้แทนฯ มิฉะนั้นการพูดถึงเรื่องเข้าไปบริหารประเทศเป็นเรื่องเพ้อฝัน แม้ว่าเราจัดตั้งรัฐบาลขณะนี้ก็เป็นเพียงรัฐบาลผสมที่มีเสียงส่วนน้อย ซึ่งไม่มีเสถียรภาพ และอายุสั้น การจัดตั้งรัฐบาลเพื่อบริหารประเทศด้วยความรับผิดชอบ เราจะต้องมีเสียงเพียงพอในสภาผู้แทนราษฎร

ถาม : ท่านมีทรรศนะที่แตกต่างไปจากพรรครัฐบาลอย่างไร

ตอบ : ในฐานะที่เป็นประเทศในเอเชีย ญี่ปุ่นจำเป็นต้องช่วยเหลือเกื้อกูลต่อภูมิภาคโดยเหมาะสม เช่น เราควรที่จะปรับปรุงโครงการช่วยเหลือ ในปัจจุบันโครงการเหล่านี้เชื่อมโยงอยู่กับบริษัทต่าง ๆ โดยรัฐบาลควบคุมดูแลเพียงผิวเผิน ดิฉันอยากเห็นว่าโครงการเหล่านั้นเป็นประโยชน์ต่อผู้รับจริง ๆ ดิฉันอยากจะเน้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น เพราะญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจมาแล้ว บ้างจำเป็นที่อยู่อเบื้องหลังความมั่งคั่งของญี่ปุ่น ก็เพราะว่าเราไม่เป็นมหาอำนาจทางทหาร เราไม่ต้องใช้จ่ายงบประมาณจำนวนมากเพื่อการป้องกัน มีประเทศในเอเชีย 2-3 ประเทศที่ประสงค์จะให้

ญี่ปุ่นช่วยเหลือโครงการทางทหารของเขา แต่
ดินันไม่ยอมรับ

ถาม : ความสัมพันธ์ของท่านที่มีต่อผู้นำ
ทางธุรกิจอย่างไรบ้าง

ตอบ : ไม่ต้องเป็นห่วงเรื่องนี้ ผู้นำทาง
ธุรกิจบางคนที่หวัดเกี่ยวกับการเมืองที่ใช้เงินของ
พรรครัฐบาล ธุรกิจเอกชนที่สำคัญไม่ได้ทำให้
คนญี่ปุ่นรวยขึ้นเสมอไป ส่วนใหญ่ของคนญี่ปุ่น
โดยทั่วไปยังไม่สามารถมีบ้านของตนเอง เพราะ
ราคาที่ดินสูงลิ่ว เรายอมรับแนวความคิดเกี่ยวกับ
ทรัพย์สินส่วนบุคคล แต่ที่ดินก็เป็นสมบัติ
สาธารณะเช่นกัน ซึ่งควรใช้เพื่อการสวัสดิการ
ไม่ใช่เพื่อเสริมสร้างความร่ำรวยให้กับคนมี

การเงินในการเมืองได้สร้างความปั่นป่วน
ให้กับรัฐบาลญี่ปุ่นมาโดยตลอด นายกรัฐมนตรี
หลายคนต้องลาออกจากตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี
คนแรกที่ถูกบีบให้ลาออก เมื่อปี 1948 คือ นาย
ฮิโตะชิ อาชิโตะ เพื่อรับผิดชอบกรณีข่าวว่ารัฐ-
มนตรีหลายคนรับสินบน จากบริษัทค้าปุ๋ยแห่ง
หนึ่ง ซึ่งต้องการจะกู้เงินจากธนาคารแห่งหนึ่ง
ด้วยดอกเบี้ยสูงๆ รายที่ 2 ได้แก่ นายชิเงรุ
โยชิโตะ ต้องลาออกจากตำแหน่งเมื่อปี 1954
เนื่องจากบริษัทต่อเรือติดสินบนนักการเมือง
และข้าราชการ เพื่อแลกกับการทำสัญญาต่อเรือ
ให้กับรัฐบาล รายที่ 3 ที่นับว่าฮือฮาที่สุดในยุค
นี้ได้แก่ กรณีลือลือลือ ซึ่งเกิดขึ้นในรัฐบาลพรรค
เสรีประชาธิปไตย เมื่อปี 1974 เป็นเหตุให้นาย

นาคาคุเออิ ทานากะ ต้องลาออกจากตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรี ภายหลังถูกเปิดโปงว่ารับสินบน
จำนวน 2 ล้านเหรียญดอลลาร์ จากบริษัท
ลือลือลือ กรณีริคุทอนับเป็นรายที่ 4 อันเป็นคดี
โด่งดังที่ทำให้ 3 คดีที่ผ่านมาตกอันดับไป เนื่อง
จากมีความเกี่ยวพันไปทั่วระบบหรือองค์กรของ
พรรคเสรีประชาธิปไตย และมีผู้ที่จะตกเป็น
จำเลยในคดีถึง 160 คน

ปัจจุบันพรรครัฐบาลได้พยายามที่จะขอร้อง
แกมบังคับนายมาซาโยชิ อิโตะ ประธานคณะ
กรรมการบริหารของพรรคซึ่งได้ชื่อว่ามือสะอาด
และเป็นผู้นำเพียงคนเดียวที่ปลอดจากการพัวพัน
กับริคุทอน ยอมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ซึ่งถ้านายอิโตะ ไม่ยอมรับก็ย่อมจะเกิด
ปัญหาต่อพรรครัฐบาลเป็นอย่างมากโดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในปัจจุบันพรรคกำลังแตกแยกเป็นกลุ่ม
ย่อยในลักษณะมุ้งเล็กในมุ้งใหญ่อยู่หลายกลุ่ม ซึ่ง
เป็นรอยร้าวภายในพรรคอยู่แล้ว เป็นจุดอ่อนที่
อาจจะทำให้พรรคพังครืนได้ ดังจะเห็นได้จากคำ
กล่าวของนายมาซาโยชิ ทาเคมูระ หัวหน้ากลุ่ม
ปฏิรูปในพรรคเสรีประชาธิปไตยว่า “ผมคิดว่า
บางทีเราอาจต้องยุบพรรคแล้วก็เริ่มนับหนึ่งกัน
ใหม่” อย่างไรก็ตามข่าวระบุว่านายทาเคมูระ
กล่าวเปรยๆ ด้วยความไม่มั่นใจว่า พรรคจะ
สามารถปลดเปลื้องตนเองจากการพึ่งพาการเงิน
จากบรรดาบริษัทเอกชนได้หรือไม่

นักวิเคราะห์บางท่านให้ความเห็นว่า ความแตกแยกของพรรคนี้แม้จะมีโอกาสมากพอกับทางเลือกอื่น ๆ แต่ก็คงจะไม่เป็นที่ปรารถนาของโลกธุรกิจ ซึ่งคงจะต้องรีบชวนช่วยทุกวิถีทางช่วยกอบกู้สถานการณ์เพื่อให้พรรคนี้คงมีอำนาจทางการเมืองในญี่ปุ่นต่อไปอย่างเต็มความสามารถ

ขณะที่พรรครัฐบาลก่อให้เกิด “วิกฤตศรัทธา” ให้กับประชาชนอยู่นี้ จึงเป็นที่แน่นอนว่าเป็นจังหวะดีของพรรคฝ่ายค้านซึ่งมีพรรคสังคมนิยมญี่ปุ่นเป็นแกนกลาง กำลังรีบเร่งเสริมสร้างฐานสนับสนุน และศรัทธาเพื่อการมีโอกาสเป็นผู้ชนะในการเลือกตั้งคราวต่อไป

ผลต่อประเทศไทย

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของญี่ปุ่นย่อมจะกระทบกระเทือนถึงประเทศต่าง ๆ ไม่มากนัก โดยเฉพาะประเทศไทยซึ่งตกอยู่ในอิทธิพลทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นอย่างหนัก และนานมาแล้ว เมื่อแรกที่นายทาเกชิตะประกาศจะลาออกนั้น มีการคาดหมายกันว่า นายทาเกชิตะคงจะบอกเลิกการเดินทางมาเยือนประเทศไทยและอาเซียน แต่ความคาดหมายดังกล่าวผิดนัด เพราะนายทาเกชิตะได้เดินทางมาเยือนตามกำหนดที่วางไว้

นักวิเคราะห์หลายคนมองว่าการที่นายทาเกชิตะออกเดินทางมาเยือนในครั้งนี้ ก็ด้วยหวังจะผ่อนคลายความรู้สึกในหมู่นานาชาติที่ว่า

ญี่ปุ่นกำลังเผชิญความยุ่งยากภายใน จนไม่อาจจะขยับอะไรได้ในทางการทูต และเพื่อมุ่งหวังส่งเสริมความต่อเนื่อง ความมั่นคง และความเชื่อถือในความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับกลุ่มอาเซียน

เจ้าหน้าที่สถานทูตญี่ปุ่นในกรุงเทพฯ ได้ให้ความเห็นว่าระบบการปกครองของญี่ปุ่นเป็นระบบข้าราชการทุกสิ่งทุกอย่างที่ตัดสินใจ และกำหนดออกมานั้นตายตัวแน่นอน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงตัวนายกรัฐมนตรีจะไม่กระทบกระเทือนถึงการตัดสินใจที่กำหนดออกมาแล้ว

การมาเยือนประเทศไทยครั้งนี้มีการเจรจากันในหัวข้อสำคัญ 4 เรื่อง คือ

1. เรื่องอัตราดอกเบี้ยการให้กู้ยืมเงินโอเอซีเอฟของญี่ปุ่น ลดจากเดิม 2.9% เหลือ 2.7%
 2. เรื่องสะพานลอยที่ถนนพระรามที่ 4 ซึ่งญี่ปุ่นจะสร้างให้ฟรี 2 สะพาน
 3. เรื่องความร่วมมือทางการค้าในเอเชีย-แปซิฟิก ให้เป็นตลาดร่วม เหมือนประชาคมยุโรป (อีอีซี)
 4. เรื่องมาตรการกีดกันทางด้านภาษีของญี่ปุ่น เพื่อผ่อนปรนให้สินค้าไทยเข้าตลาดญี่ปุ่น
- ในการเดินทางมาเยือนประเทศไทยของนายทาเกชิตะครั้งนี้ ได้มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มประชาสัมพันธ์ประชาชนไทย-ญี่ปุ่น อันมีรองศาสตราจารย์ สุริชัย หวันแก้ว เป็นประธาน โดยมีรองศาสตราจารย์ สุธี ประศาสน์เศรษฐ

กับศาสตราจารย์ ดร. เวียน วีระวิทย์ ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ได้มีจดหมายเปิดผนึกถึงนายทงกู๋ปุ่น โดยลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน เมื่อ 29 เมษายน 2532 ซึ่งสมควรที่จะได้บันทึกไว้ในบทความนี้ด้วย ดังต่อไปนี้

“ในโอกาสที่ ฯพณฯ โนโบรุ ทาเกชิมา มาเยี่ยมเยือนประเทศเราและอาเซียนหลายประเทศเป็นครั้งแรกนี้ เราขอต้อนรับด้วยไมตรีจิตต่อท่าน และผ่านตัวท่านถึงประชาชนญี่ปุ่นผู้รักสันติภาพทุกคน

โดยที่เป็นโอกาสอันสำคัญยิ่ง ไม่แต่เราฝ่ายไทยต้องมีพิธีการต้อนรับอันสมเกียรติตัวแทนของมิตรประเทศเท่านั้น แต่เราบรรดานักวิชาการและประชาชนชาวไทยผู้ห่วงใยสถานการณ์ปัญหาความสัมพันธ์ญี่ปุ่น เราจะต้องให้ความสำคัญต่อเนื้อหาสาระของการเยี่ยมเยือนของท่านในครั้งนี้เป็นพิเศษ ด้วยเหตุนี้เองเราจึงขอสื่อสารถึงท่านและประชาชนญี่ปุ่นด้วยจดหมายเปิดผนึกฉบับนี้

สถานการณ์ความสัมพันธ์ไทยกับญี่ปุ่นนั้น ได้พัฒนาก้าวหน้าไปมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะ 2-3 ปีมานี้ ได้ปรากฏทั้งด้านดีและด้านที่มีปัญหาที่ต้องพิจารณา สำหรับในส่วนที่สร้างสรรค์นั้น ประเทศและประชาชนญี่ปุ่นเป็นมิตรที่ดีของประเทศและประชาชนไทยในการพัฒนาเศรษฐกิจ และในการแก้ปัญหาสันติภาพใน

อินโดจีนมาตลอด ซึ่งข้อนี้เราขอแสดงความขอบคุณต่อประเทศและประชาชนญี่ปุ่น

ในส่วนของปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างไทย-ญี่ปุ่น ที่เราจะขอหยิบยกขึ้นมาเพื่อขอให้ท่านพิจารณาอย่างเร่งด่วน ได้แก่

1. ปัญหาสภาพไร้สิทธิมนุษยชนและการถูกปฏิบัติอย่างไร้มนุษยธรรมของแรงงานไทยทั้งชายหญิงในญี่ปุ่น ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างสูงของญี่ปุ่นมีแรงงานหลายสาขาที่คนญี่ปุ่นเองเมินหน้าหนีไม่ยอมทำ ทำให้เกิดความต้องการแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แรงงานสตรีในอุตสาหกรรมบริการ รื่นรมย์และทางเพศ และอุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดย่อม ทำให้เกิดการหลั่งไหลของแรงงานประเภทเหล่านี้เข้าญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากรวมทั้งแรงงานที่มาจากประเทศไทย ส่วนที่เป็นแรงงานไร้ทักษะนั้นก็เข้าไปสู่ตลาดแรงงานญี่ปุ่น โดยกลไกหลายอย่างของตลาดแรงงานญี่ปุ่นเอง

สำหรับแรงงานในสาขาบริการมักเผชิญปัญหาสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ การละเมิดข้อสัญญา เช่น สัญญาให้ไปทำงานเป็นพนักงานเสิร์ฟกลับต้องทำงานบริการทางเพศ, การไม่จ่ายค่าจ้าง, การถูกกักขังและใช้ความรุนแรงและตลอดไปถึงการบังคับให้ขายบริการทางเพศแทบทุกกรณี แรงงานบริการเหล่านั้นจะเป็นหญิง พวกเธอถูกยึดพาสปอร์ตและตัวเครื่องบินขากลับโดยแก๊งยากูซ่า และถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวย่างต่อเนื่องและรุนแรง

ส่วนแรงงานในสาขาอื่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นชายนั้น โดยที่รัฐบาลญี่ปุ่นไม่ยอมรับวิชาชีพแรงงานที่ขาดทักษะแต่โครงสร้างอุตสาหกรรมญี่ปุ่นก็ไม่สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้ จึงต้องจัดหาแรงงานเหล่านั้นมาโดยทุกวิถีทาง แรงงานไทยเหล่านี้เข้าญี่ปุ่นโดยวิธีเช่าประเภทอื่น เช่น ท่องเที่ยว ผูกงาน และดุงาน

แต่ในความเป็นจริงพวกเขาทำงานใช้แรงกายและความสามารถตามทักษะของตน การอยู่ในญี่ปุ่นมักอยู่ภายใต้การดูแลและควบคุมขององค์การนอกกฎหมายเรียกว่า ยาคุซ่าปัญหาที่พวกเขาเผชิญก็คือ นายจ้างไม่จ่ายค่าจ้างในกรณีฝึกงานแม้จะให้ทำงานจริงก็ไม่จ่ายค่าจ้าง แต่กลับเลี้ยงกฎหมายมาตรฐานแรงงานไปจ่ายให้แต่เพียงค่าเบี้ยเลี้ยงคนฝึกงานซึ่งต่ำมากเพียงคนละ 10,000 เยนต่อเดือน

ในระยะหลังมีบริษัทญี่ปุ่นมาลงทุนไทยหลายแห่งที่นิยมวิธีการดังกล่าวนี้โดยรับคนงานไทย ณ บริษัทลูกที่เมืองไทย จ่ายเงินเดือนผ่านบัญชีธนาคารไทย หากแต่ให้คนงานเหล่านั้นไปรับ “การฝึกงาน” ในบริษัทแม่ที่ญี่ปุ่น ซึ่งแท้ที่จริงเป็นการทำงานไร้ฝีมือธรรมดา ๆ วิธีเช่นนี้ทำให้บริษัทญี่ปุ่นประหยัดต้นทุนไปได้มหาศาล

โดยที่คนงานไทยเหล่านี้มีฐานะที่เสียเปรียบทางกฎหมายและทางสังคมเพราะไม่รู้ภาษาและรัฐบาลญี่ปุ่นเองก็ขาดนโยบายมาตร-

การที่สอดคล้องสมจริง พวกเขาจึงเผชิญกับการถูกเลือกปฏิบัติจากกฎหมายแรงงานญี่ปุ่น ถูกรังแกรังควาน และถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง

2. ผลกระทบจากการลงทุนของธุรกิจญี่ปุ่นในประเทศไทยต่อการจ้างงาน การถ่ายทอดเทคโนโลยีและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านซึ่งเป็นผลจากการลงทุนของธุรกิจญี่ปุ่นยังมีน้อยมาก จริงอยู่ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มั่งคั่งมากที่สุดในประเทศไทยมากที่สุดในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา แต่ปัญหาหลายประการมีแนวโน้มที่น่าวิตก ได้แก่ ปัญหาในการทำลายสิ่งแวดล้อม อยู่บริษัทบางบริษัทที่เกี่ยวข้องกันกับการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ก็ส่งผลร้ายต่อป่าชายเลนและขาดระบบทำลายน้ำเสีย บางบริษัทมีรายงานข่าวว่าผลิตสาร CFC (Chloroflouro Hydrocarbon) ซึ่งเป็นสารพิษที่ในวงการนักวิทยาศาสตร์โลกห้ามผลิตและห้ามใช้เพราะทำลายโอโซนในบรรยากาศและก่อผลให้อากาศร้อนในโลก

พฤติกรรมของบริษัทญี่ปุ่นในการหลบเลี่ยงกฎหมาย รวมถึงการมีบทบาทในการเกี่ยวข้องกับการกว้านซื้อที่ดิน และเก็งกำไรที่ดินในประเทศไทย

3. ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาของรัฐบาล (ODA) จากญี่ปุ่นส่งผลกระทบหลายด้านที่ยังขาดการตรวจสอบ ควบคุมและประเมินผล ทางด้านการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่าง

จริงจัง ความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นต่อไทยได้เพิ่มขึ้นในเชิงปริมาณและขนาดของโครงการอย่างมาก แต่ปรากฏว่ายังมีปัญหาในเชิงคุณภาพอย่างมากที่สุด

โครงการความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นยังขาดกระบวนการประเมินผล ผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดำเนินการอย่างครบถ้วนและเปิดเผยโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนพื้นที่อย่างจริงจัง มีหน้าซ้ายยังขาดผู้เชี่ยวชาญทั้งในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบและประเมินผลติดตามผลดังกล่าวอย่างมาก

ไม่ว่าเป็นโครงการให้เปล่า หรือโครงการเงินกู้ (ซึ่ง ๖๗๖๖ นำข่าวดีในการลดดอกเบี้ยต่ำลงมาด้วย) ก็ตาม ล้วนแต่ยังเน้นโครงการก่อสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่และอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ โดยไม่ค่อยให้ความสนใจต่อการจัดการทรัพยากรอย่างสืบเนื่องถาวร ลักษณะที่เป็นปัญหาคือเป็นการส่งเสริมช่วยเหลือบรรษัทญี่ปุ่นให้ขยายตลาดทั้งในแง่การออกแบบ รับเหมา และขายอุปกรณ์ในเศรษฐกิจไทยมากกว่าโครงการทำนองเดียวกันจากประเทศอื่น มีผลงานวิจัยที่ยืนยันว่า “เงื่อนไข” ของโครงการความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นนั้นส่งเสริมการขยายบทบาทของอุตสาหกรรมก่อสร้างของญี่ปุ่นในประเทศไทย

ขณะเดียวกันก็ลดความเป็นตัวของตัวเองของอุตสาหกรรมก่อสร้างของไทย และตัดโอกาสพัฒนาการของอุตสาหกรรมก่อสร้างของ

ไทย จริงอยู่ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นมิได้เกิดขึ้นเพราะสาเหตุด้านญี่ปุ่นฝ่ายเดียว ทางด้านฝ่ายไทยเองก็มีปัจจัยสาเหตุอยู่ด้วย สภาพการณ์ของปัญหาจึงรุนแรงและขยายตัวไป หากทั้งสองฝ่ายไม่ร่วมมือกันพิจารณาปัญหาอย่างตรงไปตรงมา

วัตถุประสงค์ของจดหมายฉบับนี้จึงมิใช่กล่าวหา หากแต่อยู่ที่การนำเสนอปัญหาและเสนอแนะต่อ ๖๗๖๖ ในฐานะตัวแทนของประชาชนและประเทศที่เป็นมหาอำนาจในการแสดงความรับผิดชอบและความริเริ่มในการแก้ไขปัญหากจากฝ่ายญี่ปุ่น เราเชื่อมั่นว่าสันติภาพและสันติสุขอันสถาพรบนพื้นฐานความไว้วางใจและภราดรภาพจะไม่มีทางเกิดขึ้นได้เลยถ้าหากหลักการถ้อยทีถ้อยอาศัย และความเป็นธรรมในระดับชีวิตของประชาชนยังไม่เป็นจริง”

ข้อความของจดหมายเปิดผนึกฉบับนี้ คงจะถึงมือรัฐบาลญี่ปุ่น และคงจะได้รับการพิจารณาตามสมควร อย่างไรก็ตามถ้าหากท่านผู้อ่านจะได้ย้อนกลับไปอ่านนโยบายอย่างกว้าง ๆ ที่นายกรัฐมนตรีได้อีกได้กล่าวมาแล้วข้างต้นอีกครั้งก็จะเห็นว่ามีแนวความคิดที่สอดคล้องกับข้อเสนอของนักวิชาการไทยหลายประการ เช่น ความเป็นธรรมของผู้ใช้แรงงาน เรื่องสิ่งแวดล้อม และความต้องการของท้องถิ่นที่บริษัทญี่ปุ่นไปลงทุน เป็นต้น ผู้เขียนเห็นว่าจุดเริ่มการเปลี่ยนแปลงการเมืองญี่ปุ่นยุคใหญ่ อาจนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลของพรรคฝ่ายค้าน เป็น

ครั้งแรกในช่วงเวลา 30 ปีที่ผ่านมา ซึ่งถ้าเป็นจริงประเทศไทยก็คงจะได้รับความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจมากกว่าปัจจุบัน

อนึ่งข่าวล่าสุดปรากฏว่า เหตุการณ์ภายในพรรครัฐบาล และรัฐบาล ที่มีความสับสนและยืดเยื้อแรมเดือนนั้น ขณะนี้ปรากฏว่าได้ปิดฉากลงแล้ว โดยข่าวรอยเตอร์แจ้งว่า หลังจากที่นายมาซาโยชิ อิโตะปฏิเสธที่จะรับตำแหน่งหัวหน้าพรรคเสรีประชาธิปไตยแน่นอนแล้ว ทางพรรคก็ต้องควานหาตัวบุคคลใหม่อย่างสุดกลในที่สุดเมื่อ 1 มิถุนายน 2532 รัฐสภาญี่ปุ่นก็ลงมติตั้งนายโซซุเกะ อุโนะ รัฐมนตรีต่างประเทศวัย 66 ปี เป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ โดยสภาผู้แทนราษฎรลงมติด้วยคะแนน 285 เสียง และให้นางสาวทาฮาโกะ ไดอิ หัวหน้าพรรคสังคมนิยม 139 เสียง ที่เหลือเป็นเสียงของหัวหน้าพรรคอื่น ๆ สำหรับสภาสูง ปรากฏว่าให้นายอุโนะ 124 เสียง จากทั้งหมด 220 เสียง และให้ไดอิ 65 เสียง

นายอุโนะได้แถลงข่าวว่า ตนไม่คิดว่ามีคุณสมบัติเพียงพอรับงานในหน้าที่นายกรัฐมนตรีได้ แต่ก็ต้องตัดสินใจรับ เมื่อพิจารณาจากภาวะสุญญากาศทางการเมือง และยืนยันว่าจะเดินหน้าปฏิรูปการเมืองในพรรคเสรีประชาธิปไตยอย่างเต็มที่ต่อไป

อย่างไรก็ดี เหตุการณ์ที่ลงเอยได้ในครั้งนี้ เป็นเพียงการปิดฉากแรกของวิกฤติการณ์ทาง

การเมืองญี่ปุ่นเท่านั้น ยังมีอีกอัน ๆ ตามมาอีกต่อ ๆ ไป ซึ่งสมควรติดตามดูกันว่า นายโซซุเกะ อุโนะ จะมีबारมีมากพอที่จะปฏิรูปการเมืองภายในพรรคเสรีประชาธิปไตย ซึ่งกำลังอยู่ในภาวะความแตกแยกเพียงใดและการแก้ปัญหาสำคัญคือระบบการเมือง ที่ใช้เงินของพรรคซึ่งทำความเสียหายให้แก่พรรคมาครั้งแล้วครั้งเล่าให้สัมฤทธิ์ผลดังที่ปรารถนาได้เพียงใด

ในส่วน of พรรคฝ่ายค้านนั้น เป็นที่แน่นอนว่าเป็นโอกาสอันดีที่จะต้องรณรงค์อย่างสุดเหวี่ยงเพื่อเสริมสร้างฐานสนับสนุนทางการเมือง ตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความสามัคคีในกลุ่มพรรคฝ่ายค้านด้วยกันอย่างรีบเร่ง และถ้าฝ่ายค้านสามารถอ้อมค้อมกันในนโยบายสำคัญที่แตกต่างกันบางประการได้โอกาสที่พรรคฝ่ายค้านจะชนะการเลือกตั้งทั่วไปที่กำหนดในปี 1990 และร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลผสม ก็มีทางเป็นไปได้มาก และเมื่อวันนั้นทั่วโลกจะประหลาดใจ และตกตะลึงในบทบาทของสตรีเหล็กทาฮาโกะ ไดอิ-มาร์กาเรตแทชเชอร์ แห่งญี่ปุ่นกันบ้างละ อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี โดยที่รัฐบาลญี่ปุ่นเคยจัดตั้งโดยพรรคการเมืองเดียวมาเป็นเวลานานถึง 30 ปี ย่อมไม่สันตติต่อการตั้งรัฐบาลผสมหลายพรรค เผลอ ๆ ทาฮาโกะ ไดอิ อาจจะขอมาศึกษาดูงานรัฐบาลผสมของประเทศไทยบ้างก็เป็นได้!